

ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਘਚੋਲੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸਾ ਵੀ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਕਾਠੀ 'ਤੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁਰੀਲਾ ਜੰਗ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮਾਂਡ ਸੀ, ਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਕਾਂਡ ਉੱਤੇ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬੋਸ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਅਮੀਰ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਵੀ ਪੈਸਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵੱਖ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹ ਬਦੋਬਦੀ ਵੱਖ ਦਿਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸੇ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਾਲ ਜੀਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੀਲਾ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਗੁਰੀਲਾ ਦੌਰ ਵੇਲੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਪਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਸੰਕਟ ਨਹੀਂ। ਕਿਸਾਨ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਲਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਮੁੱਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਫ਼ਸਲ ਰੁੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਰੁਝਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਉਹ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਪਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਜਾਂ ਗਠਜੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਬਾਦਲ ਟੋਹੜਾ ਦਾ ਵਖਰੇਵਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਵਖਰੇਵਾਂ ਵਾਜਪਾਈ ਅਤੇ ਅਡਵਾਨੀ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਇਹ ਵਖਰੇਵਾਂ ਇਕ ਦਮ ਇਕ ਮਸਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਹਮਖਾਹ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਬਹਿਸ ਬੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ? ਇਸ ਉੱਤੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਜ ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ? ਫੇਰ ਬਹਿਸ ਬੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਸਥਾਪਤ ਤਖ਼ਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਵਿਚੋਂ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ

ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਏ। ਹਾਰ ਜਿੱਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਕਿਸਦੇ ਨਾਲ ਹੈ? ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਸਮਾਗਮ ਸੰਗਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਮਨਾ ਲਵੇਗੀ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸ਼ਾਨਾਮਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਬਾਦਲ-ਟੋਹੜਾ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੜੇ ਹੀ ਨਿਗੂਣੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆ ਲਈ ਇਕ ਮਜ਼ਾਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੱਲ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੌ ਕਰੋੜ ਕਿਸਦੇ ਰਾਹੀਂ ਖਰਚ ਹੋਵੇ?

ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਅੰਗ ਹਨ। 80 ਫੀਸਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਕਤਾ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਅੱਗੋਂ 95 ਫੀਸਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਜੇ ਸਿਆਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਿਆਣਪ ਅੱਗੋਂ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਿਆ ਜਾਏ। ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਅਮੀਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੋਈ। ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਮੀਰ ਸਿੱਖ ਆਏ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਲੱਖਾਂ ਡਾਲਰ ਹਨ। ਉਹ ਡਾਲਰ ਕਿਥੇ ਲਗਾਉਣ? ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫੋਰਮ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਕ ਹੋਰ ਫੋਰਮ ਬਣ ਗਿਆ। ਬੜਾ ਫਿਕਰ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੂਟ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਟਾਈਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਰੀਲਾ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਐਂਬੈਸੀ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਥੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਲੜਾਈਆਂ ਹੀ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਇਥੇ ਵੀ ਰੋੜ੍ਹਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ। ਗੱਲ ਫੇਰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਹੈ। ਪੈਸਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਗੱਲ ਪੈਸੇ ਦੀ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ। ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਮਾਰਚ ਭਾਵੇਂ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਉੱਤੇ ਜੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਸੀ।

ਸੋ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਘਚੋਲੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਸਹੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰੀਏ। ਏਨੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਤੇ ਬਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਵਾਂਜੇ ਹਾਂ? ਸਹੀ ਸਿਆਸਤ ਅਪਣਾਉਣਾ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ।